

ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΝ ΧΩΡΙΟΝ

(Φαίδωνος 106 C.)

Θέλων ὁ Πλάτων νὰ ἀποδείξῃ τῆς ψυχῆς τὴν ἀθανασίαν λέγει ὅτι, τοῦ θανάτου ἐπελθόντος, ἡ ψυχὴ δὲν ἀπόλλυται, ἀλλ' ἀπέρχεται σῶα καὶ ἀδιάφθορος, ὅπως καὶ τοῦ ἄρτιου ἐλθόντος ἀπέρχεται τὸ περιττόν. Δὲν τρέπεται, λέγει, ἢ ἐτέρα ἰδέα εἰς τὴν ἄλλην, ἀλλ' ἐλθούσης τῆς μιᾶς ἢ ἐτέρα ἀποχωρεῖ. Ἄλλ' ἐνταῦθα δύναται, ἐπιλέγει, νὰ προβληθῇ ἢ ἀντίρρησις ὅτι τὸ περιττόν δὲν γινεται μὲν ἄρτιον, δύναται ὅμως νὰ νοηθῇ, ὅτι τὸ περιττόν ἀπόλλυται καὶ τὴν θέσιν αὐτοῦ καταλαμβάνει τὸ ἄρτιον. Καὶ συνεχίζει διὰ τῶν ἐξῆς :

Τῶ ταῦτα λέγοντι οὐκ ἂν ἔχοιμεν διαμάχεσθαι ὅτι οὐκ ἀπόλλυται τὸ γὰρ ἀνάρτιον οὐκ ἀνώλεθρόν ἐστιν.

Ἐνταῦθα εἰσάγεται ἡ ἐνδεχομένη νὰ ἐγερθῇ ἔνστασις καὶ δεικνύεται ἅμα τὸ ἀσθενὲς αὐτῆς καὶ ἀνίσχυρον. Κατὰ τῆς γνώμης δηλαδὴ ὅτι τὸ περιττόν ἀπόλλυται δύναται νὰ ἀντιπαχθῇ ὅτι «τὸ περιττόν δὲν χάνεται, διότι (ὡς ἰδέα) εἶναι ἀνώλεθρον». Τοῦτο εἶναι προφανῶς τὸ νόημα, ὅπερ ὅμως δὲν συνάγεται ἐκ τοῦ κειμένου, λέγοντος, ὅπως νῦν ἔχει, τὸ ἐναντίον τοῦ προσήκοντος καὶ προσδοκώμενου. Διότι ἡ παραδεδομένη γραφὴ «οὐκ ἀνώλεθρον» ἀντίκειται ἀντικρως πρὸς τὸ αἰτιολογούμενον οὐκ ἀπόλλυται (δὲν χάνεται τὸ περιττόν, διότι δὲν εἶναι ἀνώλεθρον!). Ὁ ὑγιῆς νοῦς ἀπαιτεῖ τὸν ὀβελισμὸν τῆς ἀρνήσεως οὐκ τῆς προτασσομένης τοῦ «ἀνώλεθρον». Λέγει λοιπὸν ὅτι «τὸ περιττόν δὲν χάνεται, διότι εἶναι ἀνώλεθρον».

Πλὴν ἀλλ' ὅμως, ἡ τοιαύτη ἔνστασις, ἐπάγεται, δὲν θὰ ὠφέλει ἡμᾶς : ἐπεὶ, εἰ τοῦτο ὁμολόγητο ἡμῖν, ῥαδίως ἂν διεμαχόμεθα, ὅτι ἐπελθόντος τοῦ ἄρτιου τὸ περιττόν καὶ τὰ τρία οἴχεται ἀπιόντα (= διότι, ἀφοῦ παρεδέχθημεν τοῦτο (τὸ ὅτι δηλαδὴ τὸ περιττόν δὲν φθείρεται) θὰ ἦτο εὐκόλον νὰ δεχθῶμεν (νὰ ἀκούσωμεν) τὴν ἀντίρρησιν ὅτι (καὶ θεθέντος ὅτι τὸ περιττόν δὲν φθείρεται, ὅμως) ὅταν ἐπέλθῃ τὸ ἄρτιον, τότε τὸ περιττόν καὶ τὰ τρία φεύγουν ταχέως σῶα (δηλαδὴ τὸ ἄρτιον λαμβάνει τὴν θέσιν τοῦ περιττοῦ, ἅτε μὴ ἀφανισθέντος ἀλλ' ἀπλῶς ἀπελθόντος)¹. Οὕτω πως πράγματι ἡ ἔνστασις ἐλέγχεται ἀνωφελῆς. Διότι, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἀφανίζεται τὸ περιττόν, ὅμως εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπέρχεται (ἀβλαβές) καὶ νὰ ἀφήνῃ τὴν θέσιν του εἰς τὸ ἄρτιον.

Εἶναι παράδοξον, ὅτι τὴν δυσκολίαν τοῦ προκειμένου μέρους καὶ τὴν ἀνάγκην διορθώσεως τοῦ χωρίου οὐδεὶς τῶν μέχρι τοῦδε κριτικῶν καὶ ἐρμηνευτῶν, καθ' ὅσον ἡμεῖς γε γινώσκομεν, ἔχει παρατηρήσει.

Γ Λ Ω Σ Σ Ι Κ Α

Τὸ ῥῆμα πλουτίζω συντίθεται μόνον μετὰ τῆς προθέσεως κατὰ, καταπλουτίζω τινὰ = πλουτίζω τινὰ τελείως ἢ πολὺ, ποιῶ τινὰ πολὺ πλούσιον.

1) Εἶναι ἄξιον προσοχῆς ὅτι τὸ ῥ. διαμάχομαι ἐνταῦθα λαμβάνεται ἔνθεν μὲν ἐπὶ μέσης, ἔνθεν δὲ ἐπὶ παθητικῆς διαθέσεως.

Τὸ δ' «ἐμπλουτίζω» εἶναι γαλλισμός, τουτέστιν εἶναι μετάφρασις τοῦ *enrichir*. Ὅμοιος ἔχει καὶ τὸ «ἐνθαρούνω», ἀντὶ τοῦ *paraθαρύνω* λεγόμενον, κατὰ μετάφρασιν τοῦ *encourager*. Περὶ δὲ τοῦ «ἐνημερῶ» ῥητέον ὅτι εἶναι ὡσαύτως ἀκραίφνης γαλλισμός, δηλαδή μετάφρασις τοῦ *qui est à jour* ἢ *au courant*.

Οὐχὶ σπανίως γράφεται καὶ δὴ καὶ ὑπὸ τινων ἐπαγγελλομένων τὸν «φιλόλογον», «παρ' ὅτι, . . . ἀντὶ τοῦ καίτοι, εἰ καί, καίπερ' οἷον «. . . παρ' ὅτι ἡ γλῶσσα εἶναι δημώδης . . .». Λοιπὸν καὶ «παρ' ὅτι ἦτο ἀσθενής, ἐξῆλθεν». Ἐὰν ἐγράφετο «παρὰ τὸ ὅτι . . .», θὰ εἶχε λόγον τινά· νῦν δὲ θὰ ἦτο ἀντ' αὐτοῦ προτιμότερον τὸ δημῶδες καὶ ἐμφαντικώτερον «μόλον ὅτι . . .».

Ὡσαύτως λέγεται τὸ «ἀπαντᾶται, συναντᾶται». Ἄλλὰ ταῦτα, ἀν μὴ εἶναι ἀνελλήνιστα, πάντως εἶναι ἀδόκιμα. Ὁ μέσος τύπος εἰσῆχθη, φαίνεται, τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Πολυβίου καὶ παρελήφθη ὑπὸ τῶν μετέπειτα. Δόκιμον δ' εἶναι μόνον τὸ ἀπαντᾶω, ὦ, -ᾶς, ᾶ. Ὅθεν πρέπει νὰ λέγηται «ἢ λέξις, ὁ τύπος, ἢ σύνταξις ἀπαντᾶ ἢ φέρεται παρὰ τῷ δεῖνι συγγραφεῖ ἢ ἐν τῷ δεῖνι συγγραμμάτι». Οὕτω γράφει καὶ ὁ ἀοίδιμος Κόντος καὶ ἄλλοι παλαιότεροι φιλόλογοι.

Εἰς τὰ ἐξίρητα καὶ μεγαλοπρεπῆ ἐπιτεύγματα τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης καταλέγεται ἀναμφιλέκτως ἡ ὄντως θαυμαστὴ μηχανὴ ἢ πολύπλοκος συσκευή, δι' ἧς προβάλλονται καὶ ἀναπαρίστανται τὰ ἐκπληξίν ἐμποιοῦντα παμποίκιλα τοῦ οὐρανοῦ σώματα καὶ φαινόμενα, μεγάλοι δηλονότι πλανῆται, ἀστέρες καὶ ἀστερισμοί, νεφελώματα καὶ κύκλοι ὠριαῖοι καὶ ὅσα ἄλλα ὑπέροχα καὶ θεῖα δημιουργήματα, μετεωριζόμενα ἢ δολιχοδρομοῦντα, καταλάμπουσι τὸ ἀπέραντον στερέωμα.

Τὸ τοιοῦτο μηχανήμα, ἐξευρεθὲν τῷ 1919 καὶ ὕστερον βελτιωθὲν καὶ τελειοποιηθὲν, ὀνομάζεται ΠΛΑΝΗΤΑΡΙΟΝ, εἶναι δὲ πολῦτιμον καὶ χρησιμώτατον, ἅτε βοηθοῦν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Ἀστρονομίας. Ἐν παρόδῳ δ' εἰρήσθω ὅτι εἶναι λίαν δαπανηρὸν καὶ διὰ τοῦτο κτῆμα ἤδη ὀλίγων χωρῶν, ἐν αἷς εὐτυχῶς καὶ ἡ Ἑλλάς. Εὐρίσκεται, ὡς γνωστόν, ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ 1961 καὶ ἀπόκειται ἐν μεγαλοπρεπεῖ μεγάρῳ, ὅπερ ἀνήγειρεν ἡ μεγαλοδωρῖα φιλοπάτριδος ἀνδρός, τοῦ Εὐγενίου *Εὐγενίδου*, καὶ φέρει τὸ εὐγενὲς ὄνομα τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου εὐεργέτου.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἔχουσι, καὶ ἔχουσι κάλλιστα. Ὅτι δὲν ἔχει ἐνταῦθα ἴσως καλῶς, εἶναι τὸ ὄνομα Πλανητάριον. Καὶ ἐγένετο μὲν προφανῶς παρὰ τὸ πλανήτης, πλανᾶμαι, πόρω δ' ὅμως ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχη ὑγιῶς. Πρῶτον μὲν εἶναι τυπικῶς ἀσύστατον, ἔπειτα δέ, ὅπερ καὶ κυριώτερον, ἐμφαίνει ἔννοιαν ἔχουσαν στενότερον τοῦ δέοντος πλάτος. Διότι, ὡς ἤδη ἐλέχθη, τὸ μηχανήμα προσεγγίζει καὶ ποιεῖ εὐπαρατηρήτους οὐχὶ μόνον τοὺς πλανήτας, ἀλλὰ γενικῶς τὰ παντοῖα καὶ μυρία τοῦ οὐρανοῦ σώματα καὶ φαινόμενα. Διὸ καὶ προσήκει νὰ δοθῇ ἄλλο τι ὄνομα, προσφιύτερον. Τοιοῦτο δὲ νομίζομεν τὸ *Οὐρανοσκοπίον* (πβλ. *τηλεσκοπίον, ἠλεκτροσκοπίον, στηθοσκοπίον*).

Κατὰ ταῦτα ὀρθὸν εἶναι καὶ πρόπον νὰ λέγηται οὐχὶ «Εὐγενίδειον Πλανητάριον»¹, ἀλλ' «*Εὐγενίδειον οὐρανοσκοπίον*».

Ὅταν ἡ ἔρις ἐξίκηται εἰς τὸ ἔπακρον, λέγεται ὅτι οἱ ἐρίζοντες «ἔρχονται εἰς τὰ χέρια» (πβλ. καὶ τὸ «πιάνονται», «ἐπιάσθησαν ἀπὸ τὰ μαλλιά»). Ἡ ἔκφρα-

1) Οὕτως ἐπιγράφεται ὠραῖον καὶ διαφωτιστικὸν τεύχος, ἐκδοθὲν τῷ 1965.

σις εἶναι παρεμφερῆς τῇ ἀρχαίᾳ «εἶναι εἰς χεῖρας, ἐν χερσὶ γίνεσθαι τινι, ὁμοσεῖναι ἢ γίνεσθαι, συμμειγνῶναι τινί, τουτέστι συμπλέκεσθαι πρὸς τινά.

Ἐξάλλος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσει σημαίνει τὸν πολὺ διάφορον καὶ μεταφορικῶς τὸν λαμπρὸν, ἕξοχον. Σήμερον δ' ὅμως λέγεται ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἐκτός ἑαυτοῦ ὄντος· «ὁ δεῖνα εἶναι ἕξάλλος» = εἶναι ἕξω φρενῶν· πβλ. «ἔγινεν ἕξω φρενῶν». Ταῦτα λέγονται ἀντὶ τοῦ ἕξω ἢ ἐκτός ἑαυτοῦ ἔστιν, ἢ γέγονε, ἐξίσταται ἑαυτοῦ, ἐξέστη ἑαυτοῦ· πβλ. τὰ ξένα ausser sich sein (kommen), être hors de lui (de sens).

Τὸ δὲ «κἀμνω τινὰ νὰ γίνῃ ἕξω φρενῶν» λέγεται ποιῶ τινά ἕξω ἑαυτοῦ γενέσθαι.

Ἀφόρητον καὶ ἀηδῆ ξενισμὸν ἐμφανίζει τὸ νῦν κοινολεκτούμενον «ἐμπεριστατωμένως» καὶ ἐπίρρ. «ἐμπεριστατωμένως»· οἷον «ἡ ἔρευνα ἦτο ἐμπεριστατωμένη», «ταῦτα ἐζητάσθησαν ἐμπεριστατωμένως»· ἐνθα τὸ μὲν «ἐμπεριστατωμένως» λέγεται ἀντὶ τοῦ διεξοδικός, λεπτομερῆς καὶ ἐπομένως ἀκριβῆς, τὸ δὲ «ἐμπεριστατωμένως», ἀντὶ τοῦ διεξοδικῶς, λεπτομερῶς, ἀκριβῶς.

Εἶναι δὲ ταῦτα ξενισμοί, γενόμενοι κατὰ μετάφρασιν ὀθνεῖων ὀνομάτων· γαλλ. *circumstantial*. ἀγγλ. *circumstantial*. -lly, γερμ. *umständlich*.

Ἡ κοινὴ ἀμάθεια (ἢ μᾶλλον ἀμαθία) καὶ ἡ ἀσύγνωστος ἀδιαφορία ἔχουσι συσσωρεύσει περὶ τὴν γλῶσσαν ἀληθῆ κόπρον Αὐγείου, ἧς ἡ ἀποβολὴ ἀπαιτεῖ μακρὰν καὶ σύντονον ἐργασίαν πολλῶν Ἡρακλέων.

Ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἐπίνικον 7 τοῦ Βακχυλίδου, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ἐν τῷ προηγουμένῳ τόμῳ τοῦ «Πλάτωνος», ἐπιτραπήτω μοι νὰ εἶπω συντόμως τάδε. Δὲν νομίζω ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα οἰαδήποτε μεταβολὴ τοῦ πάντων ἢ μεταφορικῆ τις ἐρμηνεία. Διότι τὸ κ. χεῖν τὰ φεύγοντα δὲν ἀντίκειται, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, πρὸς τὸ πάντων. Δὲν σημαίνει δηλαδή, ὡς ὀρθῶς παρετηρήθη, ὅτι ἔχει τις πάντα καὶ ζητεῖ νὰ ἀποκτήσῃ ὅσα δὲν ἔχει, ὁπότε θὰ εἴχομεν παράλογον ἔκφρασιν· οὐχὶ τοῦτο, ἀλλ' ἄλλο τι δηλοῦται· καίτοι ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει ὅτι ἡ κτῆσις (τῶν) πάντων δὲν θὰ καταστήσῃ αὐτὸν εὐτυχῆ, ὅμως ἐπιζητεῖ τὰ ἐλλείποντα αὐτῷ. Οὕτως ἐξαγγέλλεται μεγάλη πρακτικὴ ἀλήθεια, ἐμφάνουσα ἅμα τὸ ἐπίκηρον καὶ ἀσθενές τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἡ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ ζητῇ πάντοτε «κάτι», χωρὶς νὰ εὐρίσκῃ ποτὲ τὴν εὐτυχίαν.

Ἴσως πρὸς τὴν τοιαύτην ἐννοίαν συνάπτεται τὸ λεγόμενον ἐν στιχ. 42 τοῦ ἐπίνικου 10, ἐνθα εὐστόχως τὸ ἐπὶ π. α. ι. διωρθώθη εἰς ἐπὶ πᾶσιν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο σημαίνει σκοπὸν· τουτέστι πᾶσαν ἐργασίαν ἐργάζεται πρὸς ἀπόκτησιν πάντων (συνηγορεῖ τὸ ἐπίθετον ποικίλον).